

PIĘŚĆ (62) sb f

sg N pięść (11). ◇ G pięści (4). ◇ A pięść (3). ◇ I pięścią (25). ◇ L pięści (1). ◇ pl G pięści (1). ◇ A pięści (1). ◇ I pięściami (11); -ami (10), -(a)mi (1). ◇ G sg a. pl pięści (5).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w. (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. Dłoń ze ściśniętymi do środka palcami; *pugnis BartBydg, Murm, Mymer¹, Vulg, Mącz, Modrz, Calep, Cn; condylus BartBydg, Murm, Calep, Cn; manus a. palma compressa Mącz, Cn; palmus BartBydg (57) : ZapWar 1520 nr 2259 [2 r.], 1527 nr 2379; Murm 59; Mymer¹ 23 [2 r.]; Pugnus, pyąszcz, d(icitur) manus clausa cum compressione digitorum BartBydg 126, 33b, 105b; Wezmi gębki modrzewowey iako poł pięści, y skraiać na kielko kąfkow FalZioł V 94v, 110v; LibMal 1554/187v; RejJóz C8v; Compressa manus, Scisńiona ręká/ to yeft/ pieść [!] Mącz 321a, 74c, 126d, 145b, 221c, 233a (13); ptak leći/ tám gdzie mu każą/ á bywáiąc wiele kroć ná swobodzie/ przedię fie zá fie z lálá/ z włafnego domu/ do pięści/ do dłufzcie/ do niewoley wroći GórnDworz Ffv; RejZwierc 96; kijem/ pięścią/ ábo kámieniem ku morderftwu kto przychodzi: to pewny znák ieft/ iż to iuż z Szátaná kłamliwego mężoboyftwo to pochodzi CzechRozm 239v, 242; KochPs 202; KochSz A4v; Calep 237a, 874a; GosłCast 42.*

W charakterystycznych połączeniach: (z) pięścią dojechać (2), dorobić, dotłuc (2), obłożyć, okrocić, obrażać, porazić, przychodzić ku morderstwu, zabić (2); pięścią podarty, potłumiony, wezbrany.

Fraza: »przylnie [czego] do pięści niemało« = zostanie zabrane, zagarnięte (1): A by fie to [pobory] pobożnie wždy gdzie obracało / Przylnie tego do pięści rozlicznych niemało. RejZwierc 245.

Zwroty: »pięścią (po)bić (się), bit(y)« = *caedere pugnis Mącz, Cn; pugnis contendere et decertare Mącz; pugillatorius Calep; infligere a. percidere colaphum, obiurgare colaphis, pugillare, pugnum (a. pugno) dare a. ducere, a. exercere, a. ferre, a. ingerere, a. obserere, pugnis admonere a. caedere, a. conscindere, a. incursare, a. obtundere, a. obverberare, a. onerare, a. pectere Cn [szyk zmienny] (7:2): Drudzy mu na oblicze plwali/ ij pięściami miedzy iego fwiété oczy bili OpecŻyw 128v, 115, 137; TarDuch C2v; Otho wy tylko ná zwády ná swary pościcie/ á bijecie pięścią [percutitis pugno] nielutościwie. Leop Is 58/4; Mącz 29d, 330c; Calep [874]a; LatHar 695.*

»pięścią za szyję dać; raz pięścią dany« = *uderzyć; alapam incutere, colaphum incutere a. infligere Modrz [szyk zmienny] (3;2): Talitrum percussio quae fit digitis complicatis in condylos [...] Raz pyełcyam dany. Murm 59; BartBydg 155b; Ieden gdy mu zádano złodzieyftwo/ powiedział/ że mu to źle zádano: á ten ktory przeciwko niemu mowił/ dał mu pięścią zá lzyję [colaphum illi incussit]. ModrzBaz 61, 61 [2 r.].*

»dosiać pięścią gęby« = *uderzyć w twarz (1): Pokryłś dudki w gębę [...] więc ci téż dośiağł pięścią gęby/ Ze z niéy dudki wypádły KochFr 100.*

»[na kogo] z pięścią się targnąć« (1): Iezik nan lzye lpyąłczyą thargnall. LibMal 1554/189v.

»pięścią uderzyć« = *compressa palma ferire Mącz; colaphizare PolAnt [szyk zmienny] (5): Iacub [...] vderzilgo pyełczya#za#włziye. LibMal 1552/168; MurzNT Matth 26/67; Mącz 320d; ieden drugiego [...] áby przeprosił dla tego/ że y złodzieyftwo zádął y pięścią vderzył [pugnum impegerit] ModrzBaz 61; SkarŻyw 459.*

Szereg: »pięść i (albo) dłoń« (2): Iezu ktorys pięściami y dłońiami na obliczu y na łzij od grzeźnikow był bit łmi. łie nad nami. *TarDuch* C2v; *Compressa palma aut porrecta ferrire*, Pięścią albo dłonią uderzić *Mqcz* 320d.

Przen: *W opisie gwiazdozbioru noszącego nazwę człowieka* (1) : Woznicá. NA lewéy łtronie bliźniąt/ przypátrz łye Wozńicy Który głowę łwą trzyma przeciwo Helicy. Ná rámieniu ma kożę/ ná pięści koźielki *KochPhaen* 7.

2. *Nadgarstek* (5) : HAzuka Atłafu czarnego. Na niey v dolv. na wilogach na rekawiech. v piefczi. i o kolo wipułtow. bram łzeroky *WyprKr* 86v, 37v, 78, 79, 85.

DDJ